

तर मग मी काय करावे? ----

योगस्थः कुरु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा धनञ्जय ।

सिद्धयसिद्धयोः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते ॥ ४८ ॥

हे धनंजया! आसक्ति त्यागपूर्वक कर्मांचे यशापयश समान मानून योगस्थ होत कर. कर्मांचे यशापयश समान मानणेच कर्मयोग आहे. ॥ ४८ ॥

योगस्थ इति । योगः परमेश्वरैकपरता तत्र स्थितः कर्माणि कुरु । तथापि सङ्गं कर्तृत्वाभिनिवेशं त्यक्त्वा केवलमिश्चराश्रयेणैव कुरु । तत्फलस्य ज्ञानस्यापि सिद्धयसिद्धयोः हर्षाविषादयोः समो भूत्वा केवलमिश्चरार्पणेनैव कुरु । यत एवम्भूतं समत्वमेव योग उच्यते सद्भिः चित्तसमाधानरूत्वात् ॥ ४८ ॥

एकमात्र परमेश्वरपरायण होणेच योग त्यामधे स्थिरावूनच कर्म कर. असे करताना देखिल सङ्ग अर्थात् कर्तेपणाचा अभिमान त्याग करुन केवळ परमेश्वराच्या आश्रयानेच कर्म कर. मग त्या कर्मांचे फळ ज्ञानप्राप्ति असले तरिदेखिल त्याच्या प्राप्तिऽप्राप्तिने होणारा हर्षाविषाद समान मानून केवळ परमेश्वरास अर्पण करुन कर्म कर. अशा समभावासच सत्पुरुष योग असे बोलतात, कारण तो चित्तसमाधानरूप आहे. ॥ ४८ ॥

काम्यं तु कर्मातिनिकृष्टमित्याह----

सकाम कर्म अतिनिकृष्ट असे सांगताहेत ----

दूरेण ह्यवरं कर्म बुद्धियोगाद्धनञ्जय ।

बुद्धौ शरणमन्विच्छ कृपणाः फलहेतवः ॥ ४९ ॥

निरपेक्षपणे कर्म करणे बुद्धियोग याच्या तुलनेने अन्य अर्थात् फळाकांक्षेने केलेले कर्म अति निकृष्ट असल्याने तू बुद्धियोगाचा आश्रय घे. ॥ ४९ ॥

दूरेणेति । बुद्ध्याव्यवसायात्मिका कृतः कर्मयोगो बुद्धियोगः बुद्धिसाधनभूतो वा तस्मात् सकाशादन्यत् काम्यं कर्म दूरेणावरमत्यन्तमपकृष्टम् । हि यस्मादेवं तस्मात् बुद्धौ पापनिवृत्तिद्वारा ज्ञाने शरणमाश्रयं कर्मयोगमन्विच्छानुतिष्ठ ।

यद्वा बुद्धौ शरणं त्रातारमीश्वरमाश्रयेत्यर्थः । फलप्रयोजकहेतवस्तु सकामा नराः कृपणा दीनाः । 'यो वा

एतदक्षरमविदित्वा गार्ग्यस्माल्लोकात्प्रैति स कृपणः' (बृह उ ३।८।१०) इति श्रुतेः ॥४९॥

निरपेक्षपणे कर्म करणे बुद्धियोग, याच्या तुलनेने अन्य अर्थात् फळाकांक्षेने केलेले कर्म अति निकृष्ट. हे असे आहे तेव्हा तू मनामधिल पापकारक फळाकांक्षा दूर करून चतुरबुद्धिने कर्मयोगाचे अनुष्ठान कर. अथवा बुद्धिपूर्वक त्रात्या ईश्वराचा आश्रय घे. फळाकांक्षेने कर्म करणारे कृपण लोक अति निकृष्ट. 'हे गार्गी! जो अक्षर तत्त्व न जाणताच या जगामधून जातो तो अभागी' (बृह उ ३।८।१०) असे श्रुति वचन आहे. ॥४९॥